

מספרות המחקר

Zion / ציון, Vol. 4 (תשנ"ד), pp. 528-531

Published by: [Historical Society of Israel/](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70037310>

Accessed: 04/12/2011 01:42

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Historical Society of Israel/ is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion /*.

<http://www.jstor.org>

מספרות המחקר

מאיר אביזוהר ואחרים (עורכים), גולדה – צמיחתה של מנהיגה (1956–1921), מכון גולדה מאיר לחקרי עבודה ורווחה – אוניברסיטת תל-אביב ועם עובד, תל-אביב תשנ"ד, 427 עמ', ביבל', מפתח.

קובץ מחקרים, פרי עטם של חוקרים אחדים, המוקדש לפעילותה ולתרומתה של גולדה מאיר עד לשנותיה הראשונות של מדינת ישראל. בפרולוג דן מ' גלבוז בימיה הראשונים של ג' מאיר ובקורות חייה עד לשנת 1928. בחלק הראשון כותב י' גרינברג על גולדה כפעילה בהסתדרות וכמנהיגת פועלים. בשני החלקים הבאים נסקרת פעילותה של גולדה כמנהיגה לאומית: מ' אביזוהר מתאר את עלייתה ההדרגתית מעסקנית פועלים למנהיגה לאומית, וא' קופמן בוחנת את הפעילות המדינית מטעם המוסדות הלאומיים. חותם את הקובץ מאמרו של ד' גלעדי על עשייתה של גולדה מאיר בתחומי קליטת העלייה והחקיקה הסוציאלית בימיה הראשונים של המדינה.

אילן אסיה, מוקד הסכסוך, המאבק על הנגב 1947–1956, יד יצחק בן-צבי והמרכז למורשת בן-גוריון, ירושלים תשנ"ד, 267 עמ', מפתח.

הספר בוחן את המאבק להכללת הנגב בגבולות מדינת ישראל ואת השפעתו על האירועים המדיניים והצבאיים בארץ ישראל בין השנים 1947–1956. לטענת המחבר, יש לראות בתכונתו הגיאופוליטית המיוחדת של הנגב – היותו גשר יבשתי בין מצרים למדינות ערב שבאסיה – גורם נוסף בעל משמעות,

המסביר את התרחבות הסכסוך הישראלי-ערבי ואת העמקתו עד לכלל מאבק אזרחי וגלובלי. טענה זו נבחנת ומנומקת בעזרת מסמכים מארכיונים שונים ועל פי ספרי זכרונות וכתבים שונים. פרקיו הראשונים של הספר סוקרים את בעיית הנגב מתום מלחמת העולם הראשונה ועד לערב סיום המנדט הבריטי בארץ ישראל. בהמשך הספר נבחן המאבק על הנגב במלחמת העצמאות ובמהלכי השלום שבבקבותיה, ובחמשת הפרקים האחרונים נחקרת יוזמת המעצמות – בריטניה וארצות הברית – להביא להסכם שלום ישראלי-ערבי, כדי לחזק את נקודות התורפה של המערב בפני ברית-המועצות.

זבולון בוארון, גירושי סו"ף (ספרד ופורטוגל) – השתקפותם בביאוריו של ר' אברהם סבע ('צורר המור' לתורה ו'אשכול הכופר' למגילות רות ואסתר), המכון התורני לעידוד יוזמות ויצירות מקוריות שליד מכללת ליפשיץ, בסיוע המשרד לענייני דתות, ירושלים תשנ"ד, 170 עמ', ביבל'.

בספר זה נוטל המחבר מביאוריו למקרא של ר' אברהם סבע, ממגורשי ספרד ופורטוגל, המתארים את מאורעות דורו או מרמזים להם, וממייין אותם לפי נושאים. לפירושים הוסיף המחבר הסבר על המסגרת ההיסטורית והרעיונית. בחלק הראשון מובאים תולדות חייו של ר"א סבע; בשני – תיאורי הגירוש וסיבותיו על פי סבע; יחסי ישראל והעמים נדונים בחלק השלישי, ובחלק הרביעי מוצגים דברי סבע על הגאולה והנחמה. הנספח עוסק בהבטים שונים של דרכו הפרשנית של סבע.

פנחס בן צבי גרייבסקי, זכרון לחובבים הראשונים, כרך א: חוברות א-י, [חמ"ד] תשנ"ב, ז+592 עמ', מפתחות: כרך ב: חוברות יא-כ, הוצאת מרכז הריב"ז, [חמ"ד] תשנ"ד, ב+608 עמ', מפתחות.

מיקום בתי הקברות, ביאור מונחים הנוגעים לקבורה ראשונה, הקשר שבין המבנה החברתי ודרכי הטיפול במת בקבורה השנייה, וקבורה ממערב לפרת בתקופת התלמוד.

הדפסת-צילום של חוברותיו של פ' גרייבסקי 'זכרון לחובבים הראשונים', הכוללות תעודות על היישוב היהודי הישן בירושלים, על אישים ומשפחות ועל מוסדות ומאורעות הקשורים בו. החוברות פורסמו לראשונה בשנות העשרים של המאה הנוכחית, והן עוסקות בעיקר בנושאים שאירעו עשרות שנים לפני כן. החידוש שבהדפסה החדשה הוא במפתחות של השמות ושל הנושאים המצורפים לחוברות. הכרך הראשון כולל את עשר החוברות הראשונות (תרפ"ז-תרפ"ח), והשני כולל את עשר החוברות שלאחריו (תרפ"ח-תרפ"ט).

איתמר זינגר (עורך), קברים ונוהגי קבורה בארץ ישראל בעת העתיקה, יד יצחק בן-צבי והחברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה, ירושלים תשנ"ד, 269 עמ'.

קובץ מאמרים על הקבורה, מתקופת האבן ועד לתקופת המשנה והתלמוד, מהבטים ארכי-אולוגיים, אנתרופולוגיים וספרותיים. מאמרים אחדים עוסקים במנהגי הקבורה בארץ ישראל בתקופות קדומות (תקופת האבן הקדומה, התקופה הניאוליתית ותקופת הברונזה המאוחרת), והם מתבססים על הממצא הארכי-אולוגי. מאמר ארוך ומקיף של ג' ברקאי עוסק בקברים וקבורה ביהודה בתקופת המקרא. מ' ארצי דנה בנוהגי קבורה בתל נאמי, ושאר שבעת המאמרים דנים בקבורה בשלהי תקופת הבית השני ובתקופת המשנה והתלמוד, מהבטים שונים: תמורות במנהגי הקבורה,

נסים יושע, מיתוס ומטאפורה, הפרשנות הפילוסופית של ר' אברהם כהן היריה לקבלת האר"י, מכון בן-צבי לחקר קהילות ישראל במזרח והוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית, ירושלים תשנ"ד, X+423 עמ', ביבל', מפתחות.

הספר עוסק בצאצא האנוסים ר' אברהם כהן היריה, שפעל באמסטרדם בין השנים 1620-1635, ובחיבוריו הקבליים. החלק הראשון של הספר עוסק בתולדות חייו, בחיבוריו ובמקורותיו של ר' אברהם היריה. הביוגרפיה מבוססת על יצירותיו של היריה – היוצרות סינתזה בין מקורות פילוסופיים, תיאולוגיים וקבליים – ועל מסמכים ארכיוניים מאמסטרדם. תיאור חיבוריו כולל גם את גלגוליהם ותרגומיהם. החלק השני דן בתורת האלוהות והבריאה לפי תפיסתו של היריה, ובו נבחנת משמעות האין-סוף, הצמצום, 'אדם הקדמון' והספירות. בחלק השלישי מציג המחבר את פרשנותו האינטלקטואלית של היריה למיתוס הלוריאני של שבירה ותיקון. בפרק האחרון של הספר נדונה מורשתו והשפעתו של היריה על הבאים אחריו, ובין היתר עולה שאלת השפעתו האפשרית של היריה על תפיסתו של ברוך שפינוזה ב'כפירה הפנתאיסטית'.

אסתר מאיר, התנועה הציונית ויהודי עיראק 1941-1950, אוניברסיטת תל-אביב ועם עובד,

תל-אביב תשנ"ד, 328 עמ', ביבל', מפתח.

מתמקד בסוגיות מוגדרות בדרכו של בן-גוריון כמנהיג, מתוך כוונה להבחין בין דבריו ומעשיו. בין הסוגיות הנדונות: ההסתדרות, יחסו לימין, יחסו לאצ"ל, השקפתו על השמאל, ראייתו את הקיבוץ, תפקידו האישי בהכרעה על הקמת המדינה, יחסו להעפלה, ועיצובו של מיתוס לאומי. הפרק האחרון עוסק בעשר שנותיו האחרונות של בן-גוריון, לאחר שהתפטר מראשות הממשלה. פריסת הנושאים הנבדקים על פני שנים רבות אפשרה למחבר לזהות קווי רצף של אידיאולוגיה ופוליטיקה בשיטתו הייחודית של בן-גוריון.

מנחם שלח, הקשר היוגוסלבי, יוגוסלביה ועלייה ב' 1938-1948, אוניברסיטת תל-אביב ועם עובד, תל-אביב תשנ"ד, 262 עמ', ביבל', מפתחות.

בעשר השנים הנדונות בספר עברו דרך יוגוסלביה בדרכם אל ארץ ישראל עשרות אלפי פליטים יהודים. המחקר שלפנינו דן בפרטי ההעפלה ובתהליכים הקשורים בה, וכן בפעילותם של ארגונים יהודיים שונים. הוא בוחן גם את עמדתן של המעצמות, כפי שניתן להסיק ממעשיה ומעמדתה של יוגוסלביה כלפי הפליטים היהודים ועלייתם ארצה. בחלק הראשון, 'בטרם מבול', עוסק הספר בגורל הנסיונות לצאת לארץ ישראל דרך יוגוסלביה, בפלישת הצבא הגרמני ליוגוסלביה ובכניעתה באפריל 1941. בחלק השני, 'רצח והצלה', מתוארת פעילות העלייה דרך יוגוסלביה והקשיים שליוו פעילות זו בשנות המלחמה ולאחריה, עד לקום המדינה. המתברר מסתמך, בין היתר, על ארכיונים ועל עדויות שבכתב ושבעל-פה, וכן על יומנים אישיים של המעורבים במאורעות.

החיבור עוסק במערכת היחסים שבין היישוב הארצישראלי ומדינת ישראל לבין הקהילה היהודית בעירק בשנות הארבעים, והוא מתמקד בשלושה תחומים: המדיניות הציונית בשאלת העלייה מעירק; יחסי הגומלין בין המדיניות הציונית לבין הפעילות הציונית בעירק, והתנועה הציונית בעירק כמגשימת השליחות הציונית. המבוא סוקר את תולדות יהודי עירק בין שתי מלחמות העולם. הספר גופו נחלק לשלושה חלקים, העוסקים בשלוש תקופות-משנה: השנים 1941-1945, שבהן הונחו היסודות לתנועה הציונית בעירק, לאחר הפרעות ביהודי בגדד בשנת 1941; התבססות התנועה הציונית – עד 1948; מדינת ישראל והקהילה היהודית עד לעלייה בשנת 1950. הספר מתבסס בעיקר על מקורות ארכיוניים – רובם מישראל ומיעוטם מן השגרירות הבריטית בבגדד – וממעט להסתמך על עדויות שבעל-פה.

זאב צחור, החזון והחשבון, בן-גוריון בין אידיאולוגיה לפוליטיקה, ספרית פועלים-ידיעות אחרונות-ספרי חמד, תל אביב 1994, 316 עמ', ביבל', מפתח.

דוד בן-גוריון תיעד את פעילותו מאז ימי נעוריו ושמר על חומר תיעודי רב שנכתב בזמן ההתרחשויות ההיסטוריות. חומר זה מכיל עמדות שונות, שלפעמים סותרות זו את זו. הספר מבקש להציע כלים להבנת דרכו של בן-גוריון, בעיקר בהתייחסות למתחים שבין האסטרטגיה ארוכת הטווח שלו – החזון – לבין הטקטיקה הפוליטית – החשבון. הספר

תרגום לאנגלית של הספר 'מנוודות למלוכה', היבטים ארכיאולוגיים והיסטוריים על ראשית ישראל', שנדון בהרחבה בציון, נח (תשנ"ג), עמ' 247–250, 501–505. במהדורה זו עודכנו המאמרים והמבוא, ונדפסו שני מאמרים חדשים, שלא הופיעו בגירסה העברית של הספר ודנים בבעיות כלליות: 'פורטוגלי מעלה עיונים תיאורטיים על המעבר מנוודות למלוכה, ו' פינקלשטיין דן בהופעת ישראל כשלב במעגל ההיסטוריה של כנען באלף השלישי והשני לפני סה"נ.

Paul Mendes-Flohr (ed.), *Gershom Scholem: The Man and His Work*, State University of New York Press – The Israel Academy of Sciences and Humanities, Albany – Jerusalem 1994, XI+127 pp.

אוסף מאמרים על חייו ועל מפעלו המדעי של גרשם שלום. פ' מנדס-פלור משרטט ביוגרפיה אינטלקטואלית וספיריטואלית של שלום; א"א אורבך דן בתפיסתו של שלום את מדעי היהדות; ' תשבי בוחן את תרומתו של שלום לחקר ספר הזוהר; ' בן-שלמה סוקר את עמדת שלום ביחס לפנתאיזם בקבלה; ' דן מברר את המשיחיות היהודית על פי שלום; ר' שץ דנה בגרשם שלום והחסידות; נ' רוטנשטרייך בוחן את תפיסתו של שלום את הלאומיות היהודית, ומ' בית-אריה כותב על שלום כאספן ספרים (bibliophile). כל המאמרים – מלבד מאמריהם של פ' מנדס-פלור ו' דן – כבר פורסמו בעברית בקובץ 'גרשם שלום – על האיש ופעלו', שהופיע בשנת תשמ"ג בהוצאת האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

דוד ה' שפירא, לעלות בכל הדרכים, תולדות ההעפלה לארץ-ישראל מראשית השלטון הבריטי ועד לשלהי שנות השלושים (1918–1937), אוניברסיטת תל-אביב ועם עובד, תל-אביב תשנ"ד, 287 עמ', ביבל', מפתח.

המנוגרפיה עוסקת בתולדות העלייה הבלתי ליגלית לארץ ישראל בשנות השלטון הבריטי, עד לראשית 'העפלת ההצלה', לפני מלחמת העולם השנייה. במחקר זה מנתח המחבר את תולדות ההעפלות השונות ואת מאפייניהן במשך שבע-עשרה שנותיו הראשונות של השלטון הבריטי בארץ. הספר מתאר גם את השינויים ביחס להעפלה שחלו בעמדתם של הנהגת היישוב ושל מוסדותיו בשנים אלה. הפרקים הראשונים דנים בתקופות השונות של ההעפלה: שנות הממשל הצבאי (1918–1920), המתצית הראשונה של שנות העשרים, העלייה הרביעית ואילך וההעפלה ההמונית בשנים 1931–1935. פרק אחד מוקדש להעפלה מארצות האסלאם בשנות העשרים והשלושים. שני הפרקים האחרונים עוסקים בדרכים השונות של ההעפלה: הדרך הימית והדרך היבשתית. פרק אחד מתאר את ראשיתה של ההעפלה הימית משנת 1934 ואילך, ואחר עוסק בהעפלה היבשתית דרך צפון הארץ בשנות השלושים.

Israel Finkelstein & Nadav Na'aman, *From Nomadism to Monarchy, Archaeological & Historical Aspects of Early Israel*, Yad Izhak Ben-Zvi, Israel Exploration Society – Biblical Archaeology Society, Jerusalem – Washington 1994, 399 pp., indices